

Makroekonomija 1

7. vaje

Igor Feketija

www.feketija.si

igor.feketija@ef.uni-lj.si

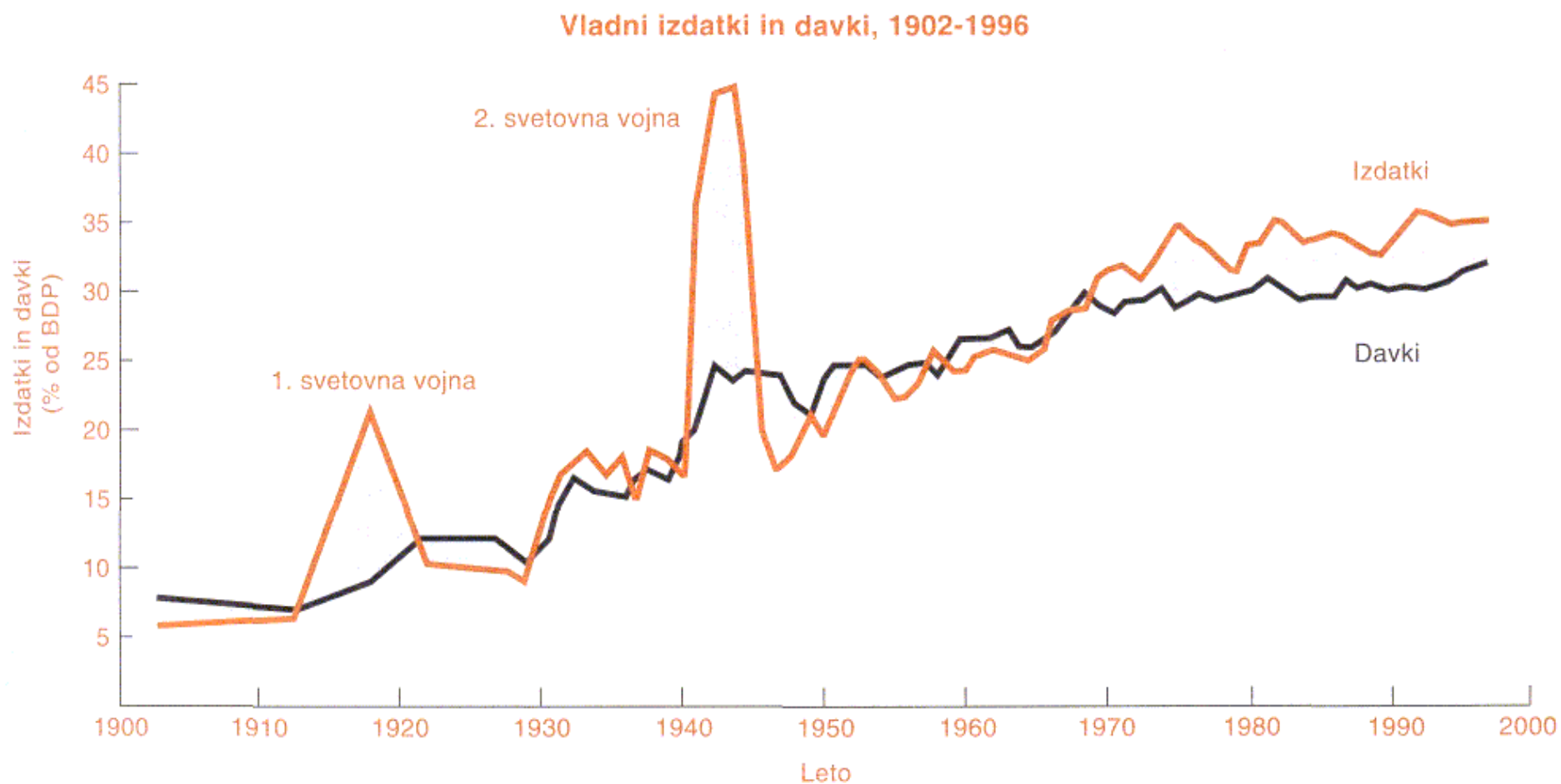
Vsebina

Vlada v gospodarstvu:

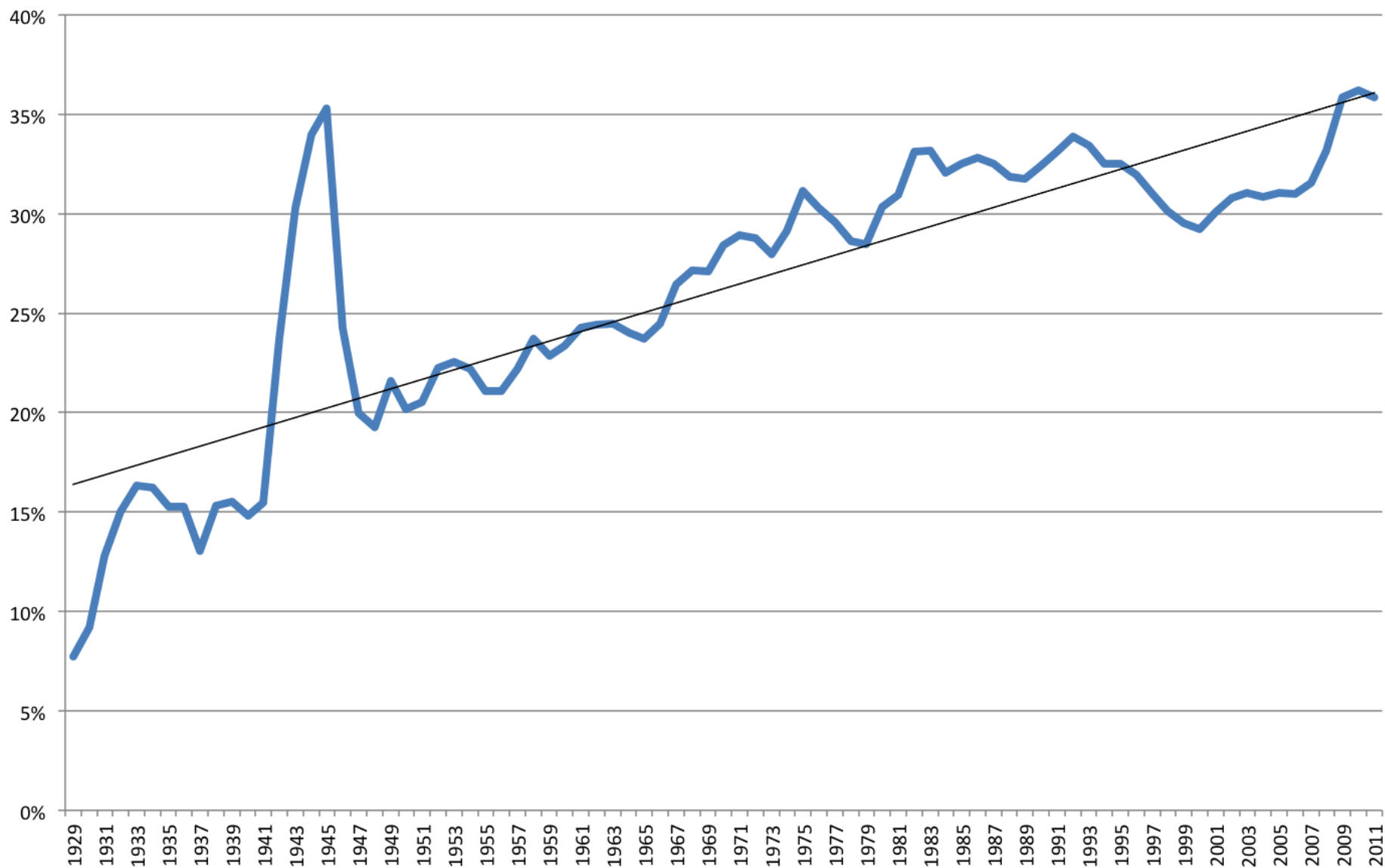
- davki
- javni dolg

Vloga vlade v gospodarstvu

- Obdavčenje in vladni izdatki skozi čas

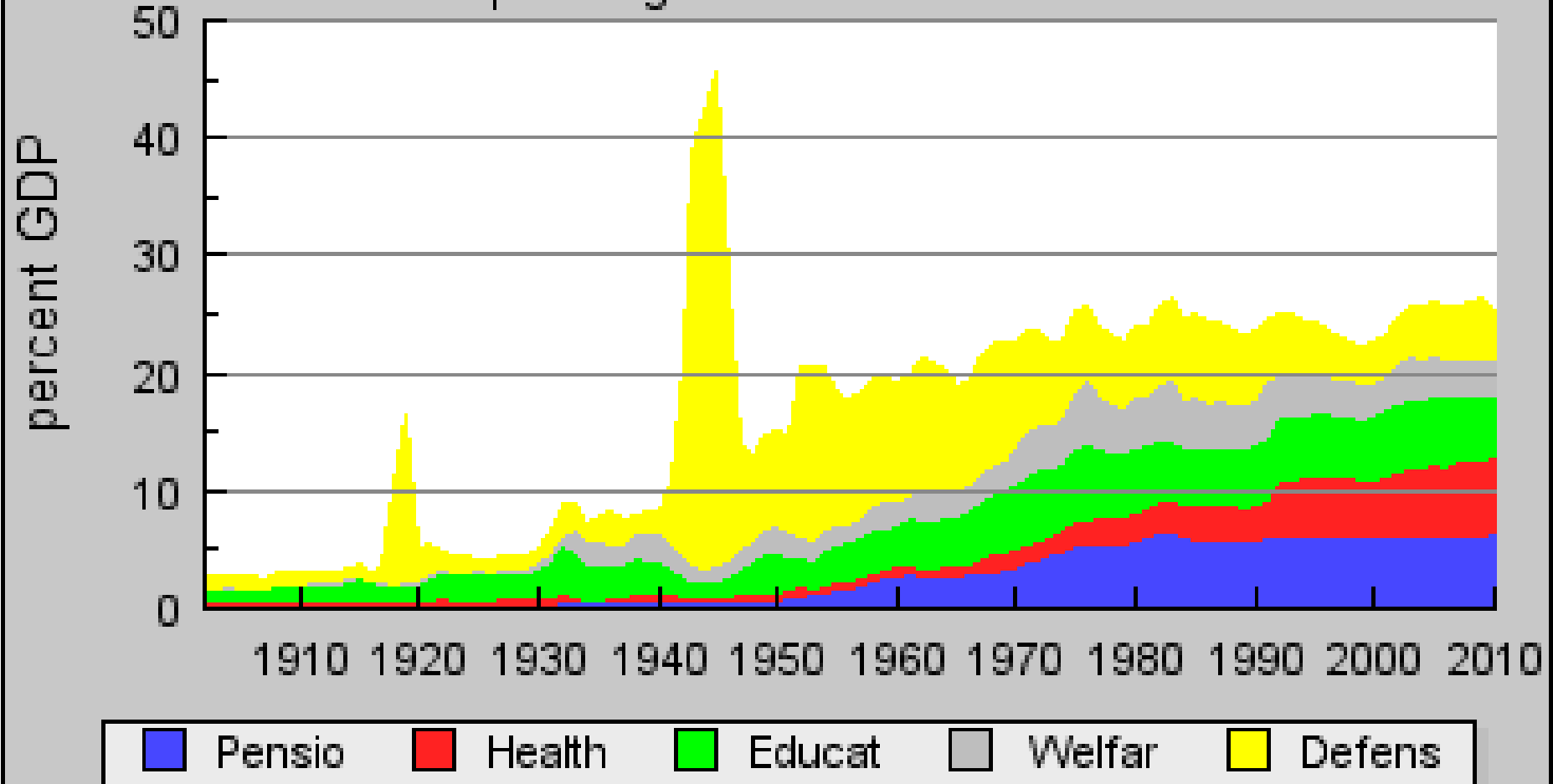

Total United States government spending / GDP

Historical Spending Levels

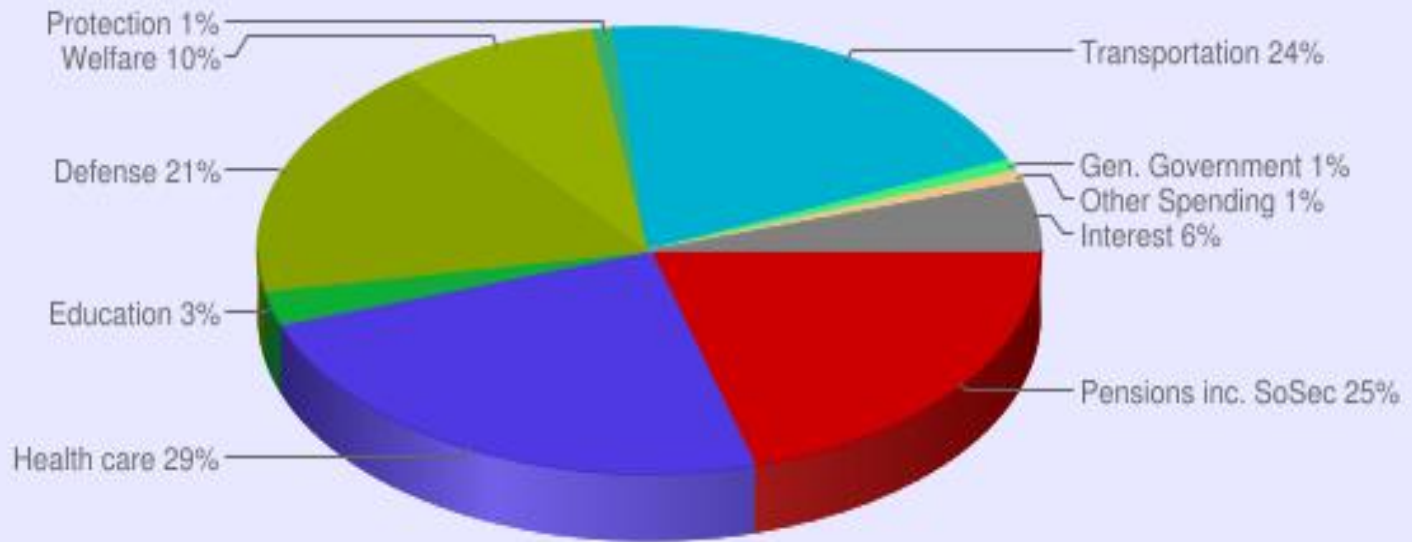
Government Spending in US from FY 1902 to FY 2010

jpggraph

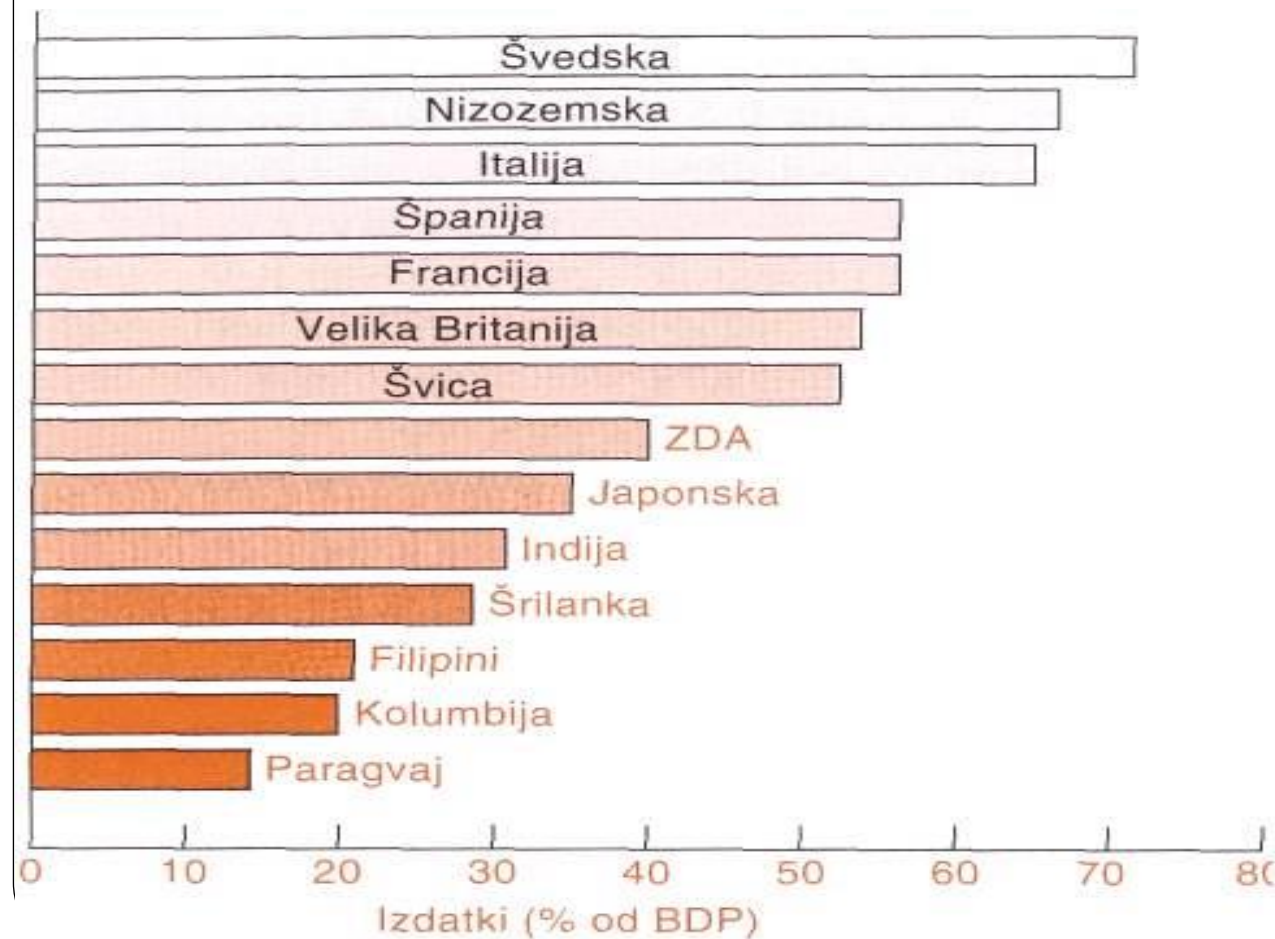
usgovernmentspending.com

Federal Spending for - FY 2016

Vloga vlade v gospodarstvu (2)

- Obdavčenje in vladni izdatki skozi prostor

Dejavniki:

- raven BDP – povpraševanje po javnih in meritornih dobrinah
- ideologija
- prisotnost družbenih problemov,...

Teorija javne izbire

- Poskus vnosa eksaktnosti in pozitivnosti v analizo vladnih odločitev:
 - področje med ekonomijo in politologijo: delovanje volilnih mehanizmov, delovanje sistemov odločanja,...
 - ekonomska analiza političnega odločanja
 - volilni paradoks, Arrowov teorem nezmožnosti,...

Trije instrumenti fiskalne politike

- vladni izdatki – G
- davki – T
- neposredni nadzor

Cilji oz. naloge vlade

1. Izboljševanje ekonomske učinkovitosti
2. Pravičnejša prerasdelitev dohodka
3. Stabilizacija gospodarstva
4. Mednarodna ekonomska politika

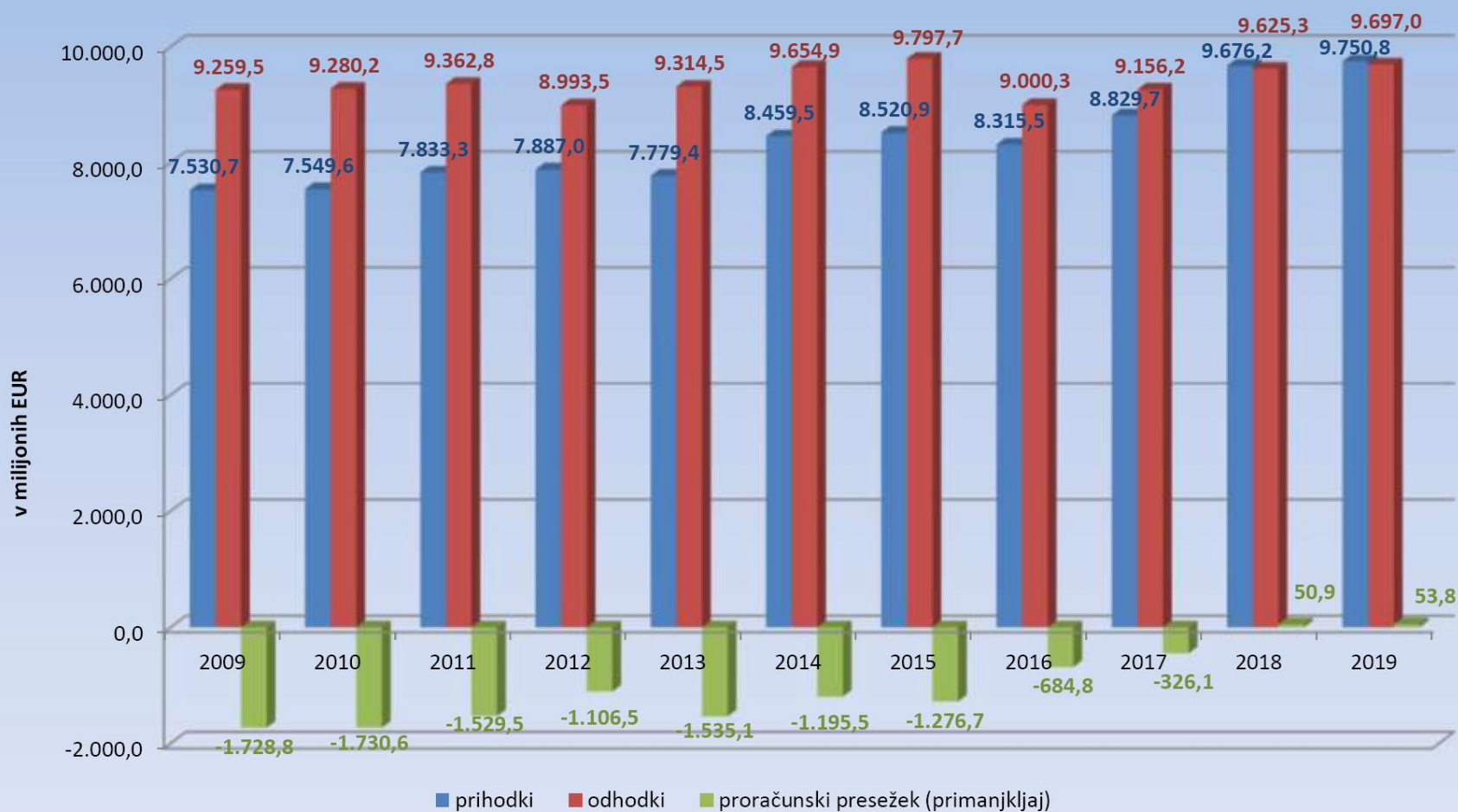
KONSOLIDIRANA GLOBALNA BILANCA JAVNEGA FINANCIRANJA - Prihodki

		v EUR ¹⁾	2018	2019	2020 (predhodno)
7	I.	SKUPAJ PRIHODKI	18.593.611.219	19.232.285.012	18.530.538.335
70		DAVČNI PRIHODKI	16.225.289.494	17.179.144.395	16.459.774.788
700		DAVKI NA DOHODEK IN DOBIČEK	3.296.364.661	3.613.981.088	3.261.830.308
7000		Dohodnina	2.447.330.436	2.591.523.848	2.487.484.719
7001		Davek od dohodkov pravnih oseb	845.733.919	997.088.420	772.928.736
7002		Drugi davki na dohodek in dobiček	3.300.307	25.368.820	1.416.853
701		PRISPEVKI ZA SOCIALNO VARNOST	6.549.768.474	7.021.304.741	7.289.869.198
702		DAVKI NA PLAČILNO LISTO IN DELOVNO SILO	21.647.647	23.196.530	21.645.032
703		DAVKI NA PREMOŽENJE	277.932.827	296.378.312	286.782.126
704		DOMAČI DAVKI NA BLAGO IN STORITVE	5.989.285.287	6.126.746.074	5.493.263.819
705		DAVKI NA MEDNARODNO TRGOVINO IN TRANSAKCIJE	89.816.581	98.629.849	102.387.423
706		DRUGI DAVKI IN PRISPEVKI	474.017	-1.092.199	3.996.882
71		NEDAVČNI PRIHODKI	1.350.643.432	1.114.182.735	1.121.295.751
710		UDELEŽBA NA DOBIČKU IN DOHODKI OD PREMOŽENJA	835.915.383	601.572.008	451.576.409
711		TAKSE IN PRISTOJBINE	67.221.800	66.793.576	57.664.685
712		GLOBE IN DRUGE DENARNE KAZNI	90.282.232	108.140.985	98.840.731
713		PRIHODKI OD PRODAJE BLAGA IN STORITEV	29.548.068	28.863.128	25.937.210
714		DRUGI NEDAVČNI PRIHODKI	327.675.949	308.813.039	487.276.716
72		KAPITALSKI PRIHODKI	152.815.618	136.361.873	146.446.017
73		PREJETE DONACIJE	12.430.536	13.758.239	17.494.722
74		TRANSFERNI PRIHODKI	55.552.200	58.327.715	54.903.824
78		PREJETA SREDSTVA IZ EVROPSKE UNIJE IN IZ DRUGIH DRŽAV	796.879.940	730.510.055	730.623.232

KONSOLIDIRANA GLOBALNA BILANCA JAVNEGA FINANCIRANJA - odhodki

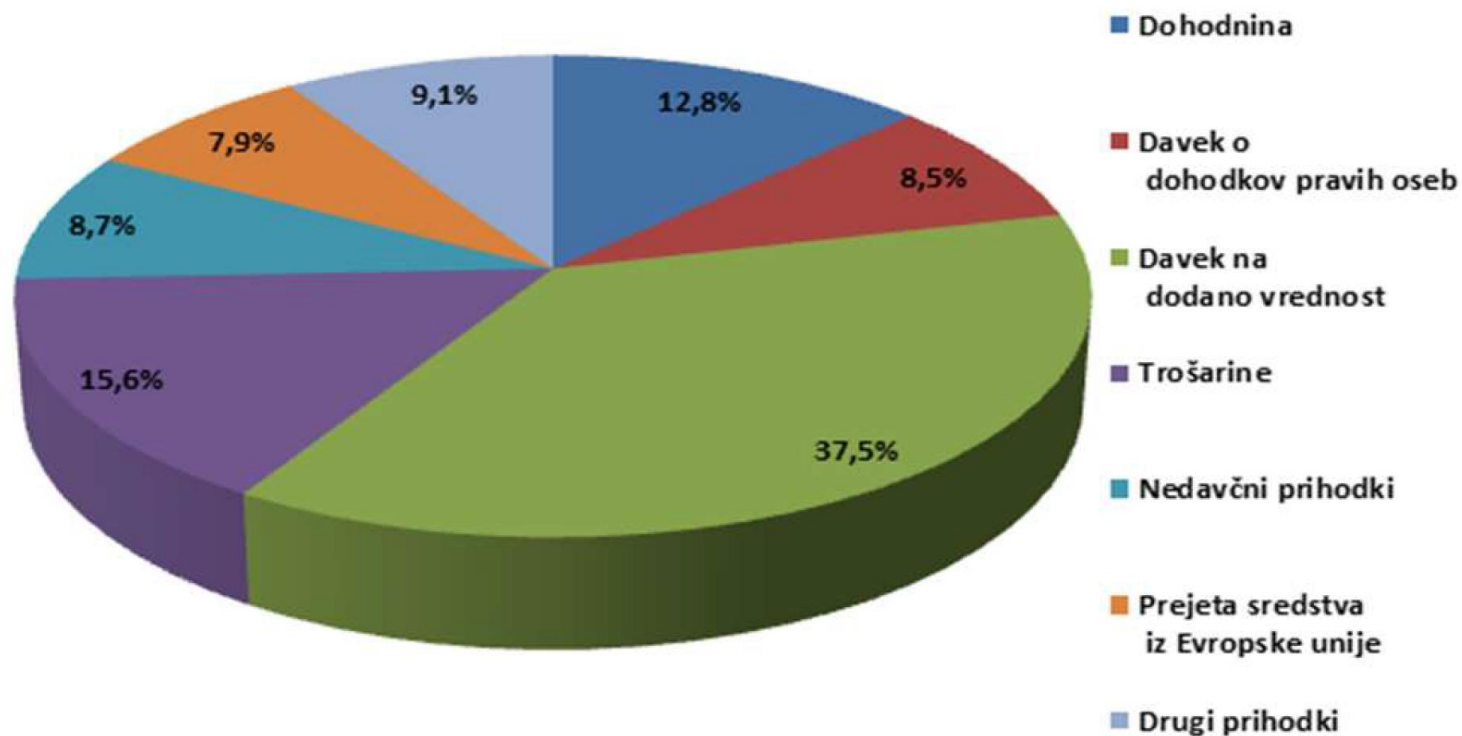
		v EUR ¹⁾	2018	2019	2020
4	II.	SKUPAJ ODHODKI	18.068.025.965	18.968.801.194	22.072.693.437
		PLAČE IN DRUGI IZDATKI ZAPOSLENIM	3.582.602.660	3.836.895.420	4.284.958.497
		PRISPEVKI DELODAJALCEV ZA SOCIALNO VARNOST	585.274.995	633.591.882	680.720.838
		IZDATKI ZA BLAGO IN STORITVE	2.633.717.821	2.727.954.910	3.021.020.969
403		PLAČILA DOMAČIH OBRESTI	700.596.572	708.321.759	714.177.528
404		PLAČILA TUJIH OBRESTI	167.329.493	83.157.052	63.871.643
409		REZERVE	296.941.691	238.357.167	363.754.534
41		TEKOČI TRANSFERI	8.236.602.639	8.704.241.236	10.864.284.106
410		SUBVENCije	443.889.138	467.858.768	1.449.272.979
4100		Subvencije javnim podjetjem	98.948.429	99.069.364	94.440.571
4101		Subvencije finančnim institucijam	0	0	0
4102		Subvencije privatnim podjetjem in zasebnikom	344.940.709	368.789.404	1.354.832.408
411		TRANSFERI POSAMEZNIKOM IN GOSPODINJSTVOM	6.925.845.532	7.323.909.839	8.250.574.569
412		TRANSFERI NEPRIDOBITNIM ORGANIZACIJAM IN USTANOVAM	191.124.247	189.440.324	184.259.319
413		DRUGI TEKOČI DOMAČI TRANSFERI	602.382.181	638.282.448	895.727.316
414		TEKOČI TRANSFERI V TUJINO	73.361.542	84.749.858	84.449.923
42		INVESTICIJSKI ODHODKI	1.159.936.252	1.252.923.908	1.230.364.505
420		NAKUP IN GRADNJA OSNOVNIH SREDSTEV	1.159.936.252	1.252.923.908	1.230.364.505
43		INVESTICIJSKI TRANSFERI	271.591.628	273.612.961	323.506.383
45		PLAČILA SREDSTEV V PRORAČUN EVROPSKE UNIJE	433.432.216	509.744.899	526.034.433
	III.	PRESEŽEK (PRIMANJKLJAJ)	525.585.253	263.483.818	-3.542.155.102

SALDI DRŽAVNEGA PRORAČUNA 2009-2019

Struktura prihodkov državnega proračuna

Prihodki državnega proračuna realizacija 2018
skupaj prihodki 9.999,5 mio EUR

Predhodna realizacija 2018

Davčni prihodki

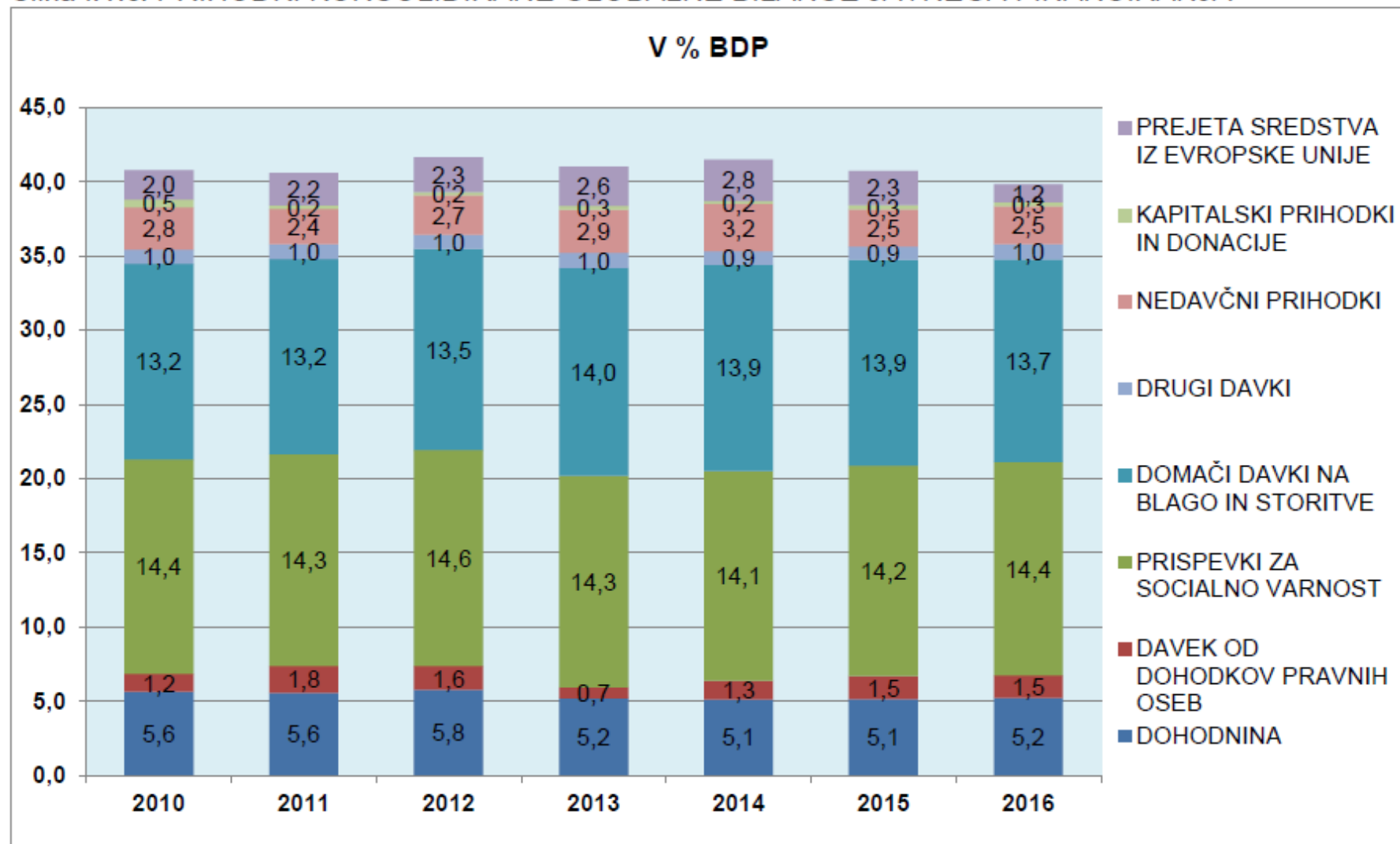
- dohodnina
- prispevki
- prometni davek (DDV)
- davek od dobička pravnih oseb
- davek na premoženje
- carine

} “Velika davčna trojica”

<https://www.gov.si teme/fiskalna-in-javnofinancna-politika/>

Davčni prihodki (2)

Slika I.1.c: PRIHODKI KONSOLIDIRANE GLOBALNE BILANCE JAVNEGA FINANCIRANJA

Vir: Bilten javnih financ, april 2017

Dohodninska lestvica 2022

Če znaša neto mesečna davčna osnova v eurih		Znaša dohodnina v eurih	
Nad	Do		
	729,58		16 %
729,58	2.145,83	116,73	+ 26 % nad 729,58
2.145,83	4.291,67	484,96	+ 33 % nad 2.145,83
4.291,67	6.180,00	1.193,08	+ 39 % nad 4.291,67
6.180,00		1.929,53	+ 45 % nad 6.180,00

Če znaša mesečni bruto dohodek iz delovnega razmerja v eurih		Znaša splošna olajšava v eurih
Nad	Do	
	1.143,03	375,00 + (1.605,12 - 1,40427 x bruto dohodek)
1.143,03		375,00

Dohodninska lestvica 2021

Letno

Če znaša neto letna davčna osnova v eurih		Znaša dohodnina v eurih	
Nad	Do		
	8.500,00		16 %
8.500,00	25.000,00	1.360,00	+ 26 % nad 8.500,00
25.000,00	50.000,00	5.650,00	+ 33 % nad 25.000,00
50.000,00	72.000,00	13.900,00	+ 39 % nad 50.000,00
72.000,00		22.480,00	+ 50 % nad 72.000,00

Mesečno

Če znaša neto mesečna davčna osnova v eurih		Znaša dohodnina v eurih	
Nad	Do		
	708,33		16 %
708,33	2.083,33	113,33	+ 26 % nad 708,33
2.083,33	4.166,67	470,83	+ 33 % nad 2.083,33
4.166,67	6.000,00	1.158,33	+ 39 % nad 4.166,67
6.000,00		1.873,33	+ 50 % nad 6.000,00

- olajšave: splošne, osebne, posebne,

https://www.fu.gov.si/fileadmin/Internet/Davki_in_druge_dajatve/Podrocja/Dohodnina/Letna_odmera_dohodnine/Opis/Lestvica_za_leto_2021.docx

Davki v Sloveniji (2)

- Prispevki za socialno varnost

(Zakon o prispevkih za socialno varnost – ZPSV v členih od 8 do 14)

Prispevek:	Prispevek delodajalca	Prispevek delavca
Pokojninsko in invalidsko zavarovanje	8,85 %	15,50 %
Obvezno zdravstveno zavarovanje	6,56 %	6,36 %
Zavarovanje za starševsko varstvo	0,10 %	0,10 %
Zavarovanje za zaposlovanje	0,06 %	0,14 %
Zavarovanje za poškodbe pri delu in poklicne bolezni	0,53 %	
Skupaj	16,10 %	22,10 %

Osnova za plačilo prispevkov je bruto plača zaposlenega.

Davki v Sloveniji (3)

- Davek na dodano vrednost
 - Splošna stopnja: 22 %
 - Nižja stopnja: 9,5 %
 - (pred 1. 7. 2013: 20 % in 8,5 %)

NIŽJA STOPNJA (Priloga I, ZDDV-1)

1. Hrana (vključno s pijačo, razen alkoholnih pijač) za ljudi in živali; žive živali, semena, rastline in primesi, ki so (običajno) namenjene za pripravo hrane; izdelki, ki se (običajno) uporabljajo kot dodatki k hrani ali kot njen nadomestek; priprava jedi;
2. dobava vode;
3. zdravila, ki se uporabljajo za zdravljenje in preprečevanje bolezni v humani in veterinarski medicini, vključno z izdelki za nadzorovanje rojstev in z izdelki za higiensko zaščito;
4. medicinska oprema, pripomočki in druga sredstva, ki so namenjena za lajšanje ali zdravljenje okvare ali invalidnosti in so namenjena izključno za osebno uporabo, vključno z njihovim vzdrževanjem;
5. prevoz oseb in njihove osebne prtljaje;
6. dobava, vključno s knjižnično izposajo, knjig na vseh fizičnih nosilcih (vključno z brošurami, letaki in podobnim tiskanim gradivom, otroškimi slikanicami, vključno s tistimi za risanje ali barvanje, glasbenimi deli, tiskanimi ali v rokopisu, zemljevidi in hidrografskimi ali podobnimi kartami), časopisov in periodičnih publikacij, razen gradiv, ki so v celoti ali v pretežnem delu namenjena oglaševanju;
7. vstopnine za razstave, gledališča, muzeje, za ogled naravnih znamenitosti, kinematografske in glasbene prireditve, cirkuse, sejme, zabaviščne parke, živalske vrtove in podobne kulturne prireditve ter športne prireditve;
8. avtorske pravice književnikov in skladateljev ter storitve izvajalskih umetnikov;
9. uvoz umetniških predmetov, zbirk in starin iz 2., 3. in 4. točke prvega odstavka 101. člena tega zakona;
10. umetniški predmeti iz 2. točke prvega odstavka 101. člena tega zakona, če jih prodaja: - avtor ali njegovi zakoniti oziroma pravni nasledniki ali - davčni zavezanec, ki ni preprodajalec, če prodajo opravi priložnostno, in če je te predmete uvozil sam ali so mu jih prodali avtorji ali njegovi zakoniti oziroma pravni nasledniki, ali če je imel pri nabavi pravico do popolnega odbitka vstopnega DDV;
11. stanovanja, stanovanjski in drugi objekti, namenjeni za trajno bivanje, ter deli teh objektov, če so del socialne politike, vključno z gradnjo, obnovo in popravili le-teh; (11a) obnova in popravila zasebnih stanovanj, razen materialov, ki so bistveni del vrednosti dobave; (11 b) čiščenje oken in čiščenje zasebnih gospodinjstev;
12. živali za pitanje, semena, sadike, gnojila, fitofarmacevtska sredstva, biotična sredstva za varstvo rastlin ter storitve, ki so namenjene izključno uporabi v kmetijstvu, gozdarstvu in ribištvu;
13. dajanje nastanitvenih zmogljivosti v najem v hotelih in podobnih nastanitvenih obratih, vključno z nastanitvenimi zmogljivostmi v domovih in drugih nastanitvenih obratih ter oddajanje prostorov za šotore, prikolice in podobne premične objekte;
14. uporaba športnih objektov;
15. storitve pokopa in upepelitve, skupaj s prometom blaga, ki je neposredno povezan s pokopom ali upepelitvijo in ga opravi izvajalec pogrebnih storitev;
16. storitve javne higiene;
17. manjša popravila koles, čevljev in usnjenih izdelkov, oblačil in gospodinjanskega perila, (vključno s krpanjem in predelavo);
18. storitve domačega varstva (kot pomoč na domu in varstvo otrok, skrb za ostarele, obolele ali invalide);
19. frizerske storitve;
20. dobava lončnic, sadik, rezanega cvetja.

Davki Sloveniji (4)

- **Davek od dohodka pravnih oseb:** Splošna stopnja za obračun davka od dohodkov pravnih oseb znaša 19 %, stopnja za obračun davčnega odtegljaja pa 15 %.
- **Dohodek iz oddajanja premoženja v najem** se od 1. 1. 2022 obdavčuje cedularno po 15-odstotni (v letih 2020 in 2021 po 27,5- in pred tem po 25- odstotni stopnji) proporcionalni davčni stopnji od davčne osnove *in se ne všteva v letno davčno osnovo za odmero dohodnine na letni ravni.*

Davki v Sloveniji (5)

- **Trošarina – davek na nezaželeno potrošnjo**

Tobačni izdelki	Specifična trošarina	Proporcionalna trošarina
Cigarete	70,3238 EUR / 1000 kosov	22,0377 % od DPC
Cigare in cigarilosi	0 EUR / 1000 kosov	6,2 % od DPC
Tobak za kajenje, drobno rezan	41 EUR/kg	36 % od DPC
Drug tobak za kajenje	41 EUR/kg	

Če je drobnoprodajna cena (v nadaljevanju DPC) zavojčka dvajsetih cigaret nižja od 3,51 evrov, se ne glede na prej navedeno, plačuje trošarina v višini 109,0000 evrov za 1000 kosov cigaret.

1. julij 2017: povišanje na 111 EUR / 1000 kosov; 71,3238 EUR / 1000 kosov; 6,2 %; 42 EUR / kg ...

Pri 22-odstotnem DDV in 109 evrih trošarine znaša **celotna obremenitev cigaret** iz razreda tehtane povprečne drobnoprodajne cene **80,14 % drobnoprodajne cene** (po 1. juliju 2017: 81,28 % DPC).

Pivo	12,10 EUR za vsak vol. % alkohola za 1 hl (ca. 30 % maloprodajne cene)
Mirna in peneča vina	0 EUR za 1 hl
Etilni alkohol	1320 EUR za 100 vol. % za 1 hl (ca. 24 % MPC za viski 25€/L)

Davki v Sloveniji (5)

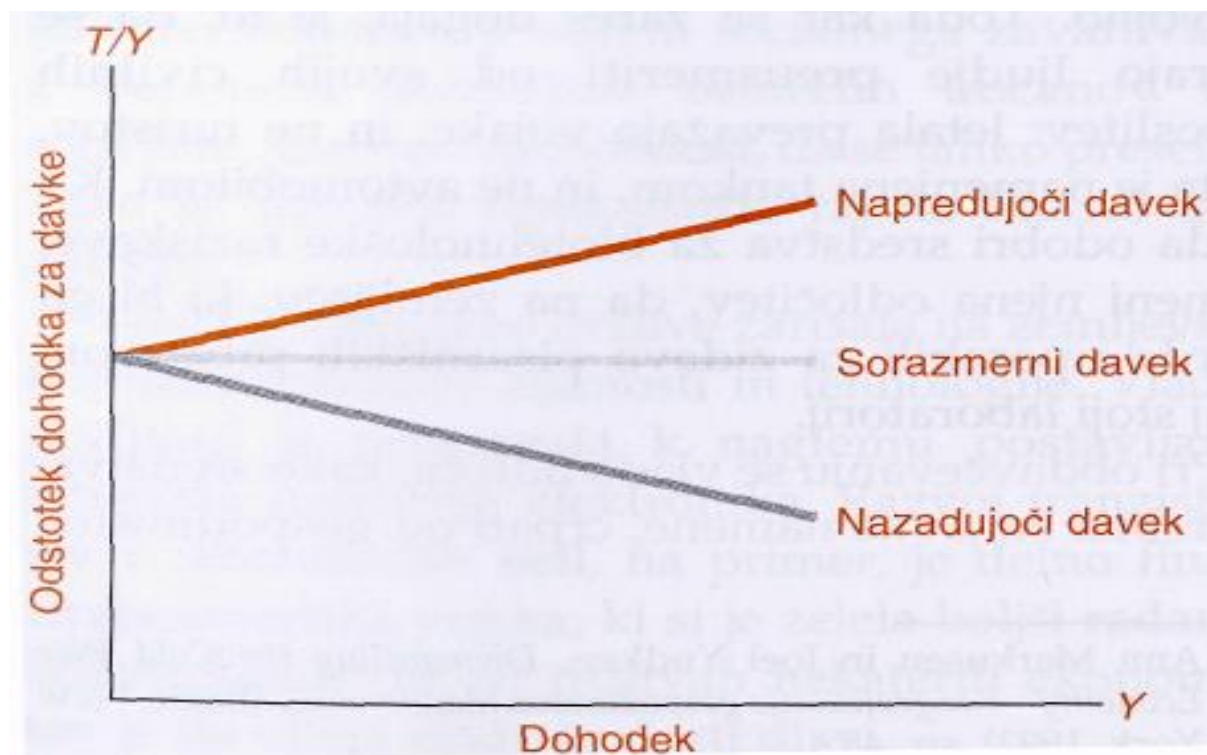
- Trošarine – bencin

Vrsta derivata	Prodajna cena brez dajatev	Taksa CO2	Dodatek za zagotavljanje prihrankov energije	Trošarina	Prispevek za zagotavljanje podpor proizvodnji el. energije	DDV (22%)	Drobno- prodajna cena (€/liter)
Neosvinčen motorni bencin 95-oktanski	0,50807	0,03979	0,00736	0,5078	0,00911	0,23587	1,308
	38,8%	3,0%	0,6%	38,8%	0,7%	18,0%	100,0%
Dizelsko gorivo	0,48639	0,04671	0,008	0,42605	0,0099	0,21495	1,192
	40,8%	3,9%	0,7%	35,7%	0,8%	18,0%	100,0%

http://www.mgrt.gov.si/si/delovna_podrocja/notranji_trg/nadzor_cen_naftnih_derivatov/cene_naftnih_derivatov/

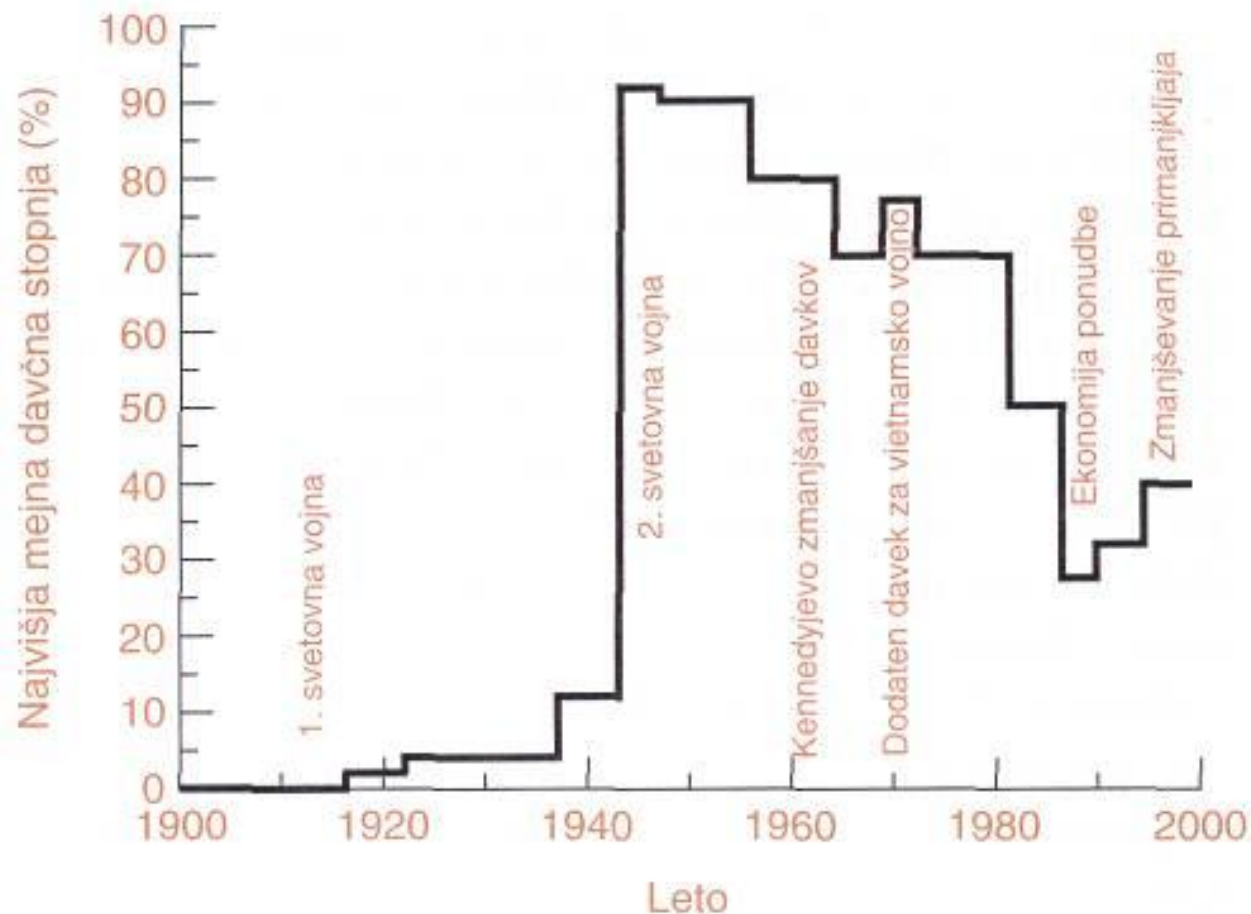
Ekonomski vidiki obdavčenja

- načelo koristi
- načelo plačilne zmožnosti
- vodoravna : navpična enakost

Ekonomski vidiki obdavčenja (2)

- povprečna (efektivna) davčna stopnja
- mejna davčna stopnja

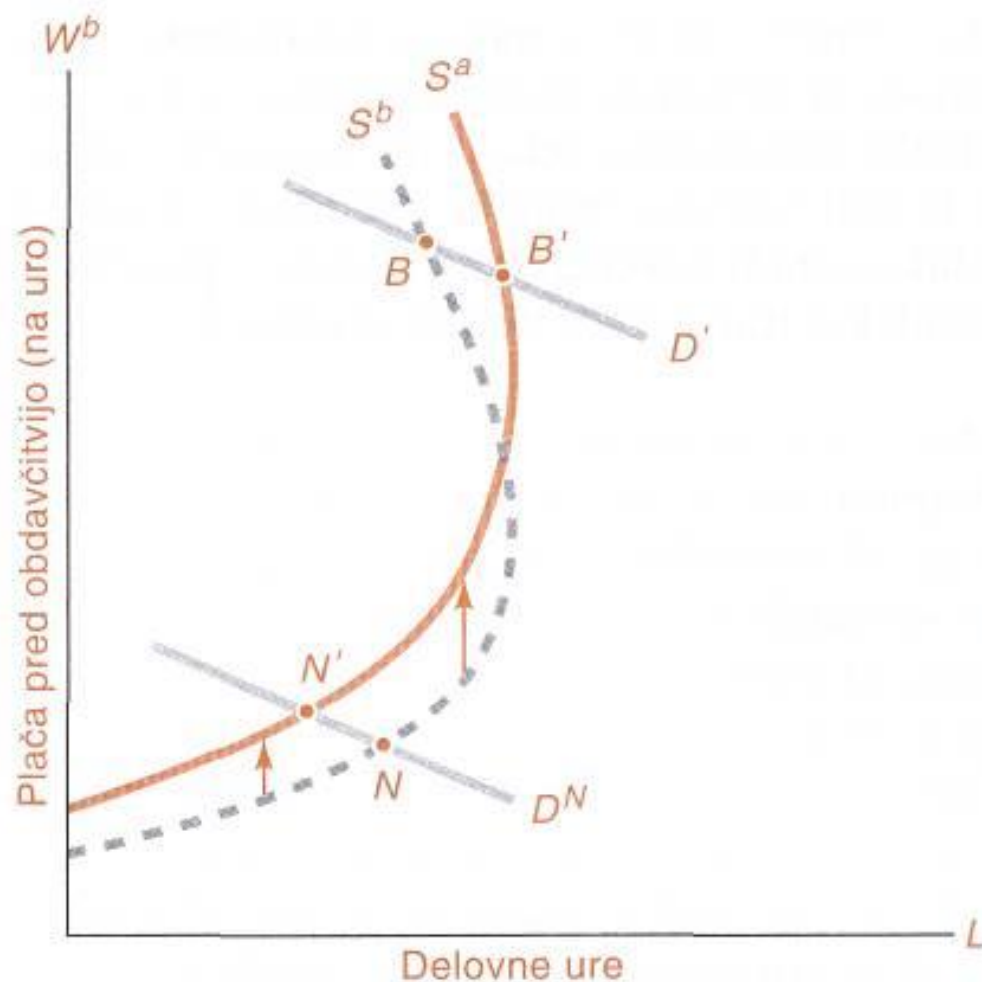

Mejna in povprečna davčna stopnja

DOHODEK (Y)	DOHODNINA (T)	POVPREČNA DAVČNA STOPNJA (T/Y)	MEJNA DAVČNA STOPNJA (DT/DY)	RAZPOLOŽLJIV DOHODEK (Y – T)
5.000	-1.200	-24,00 %		6.200
10.000	-555	-5,55 %		10.555
20.000	2.222	11,11 %		17.778
50.000	5.806	11,61 %		44.194
100.000	10.560	10,65 %		89.440

Davki in učinkovitost

Vpliv davkov na ekonomsko obnašanje

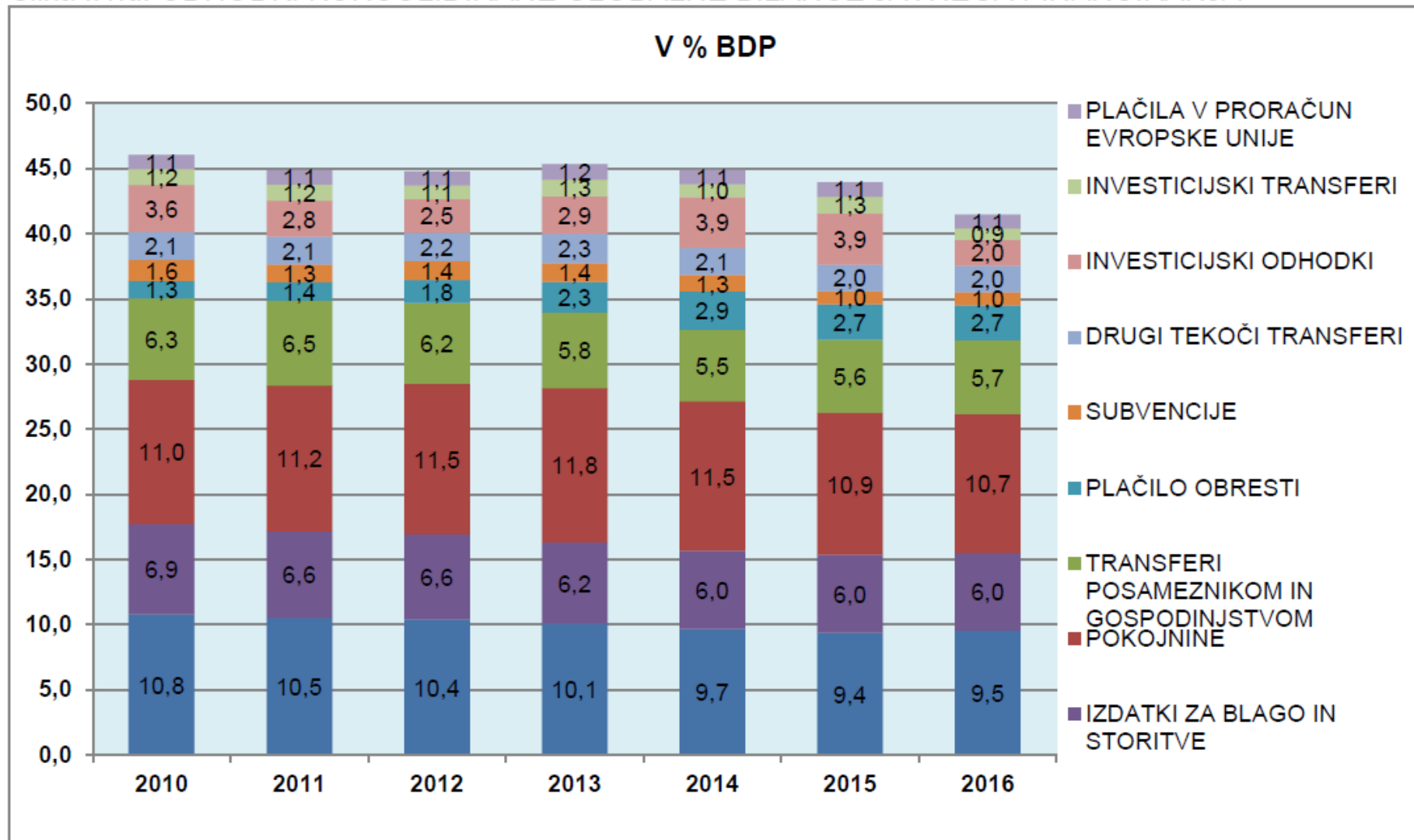
- ponudba dela
- investicije in prihranki
- Ramseyjevo pravilo
- zeleni davek

Funkcija davkov

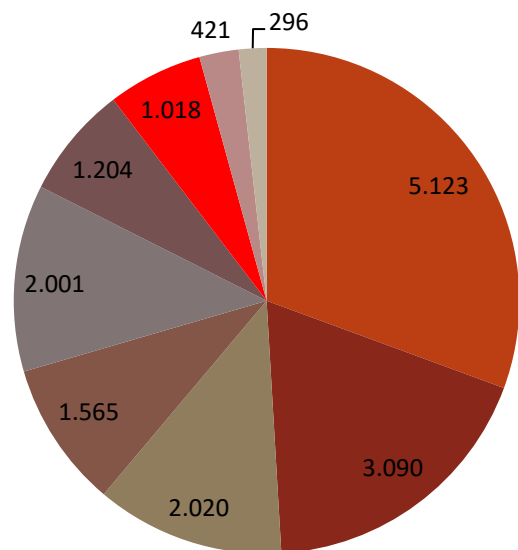
- stabilizacija
- razvoj
- redistribucija
- alokacija

Javnofinančni odhodki

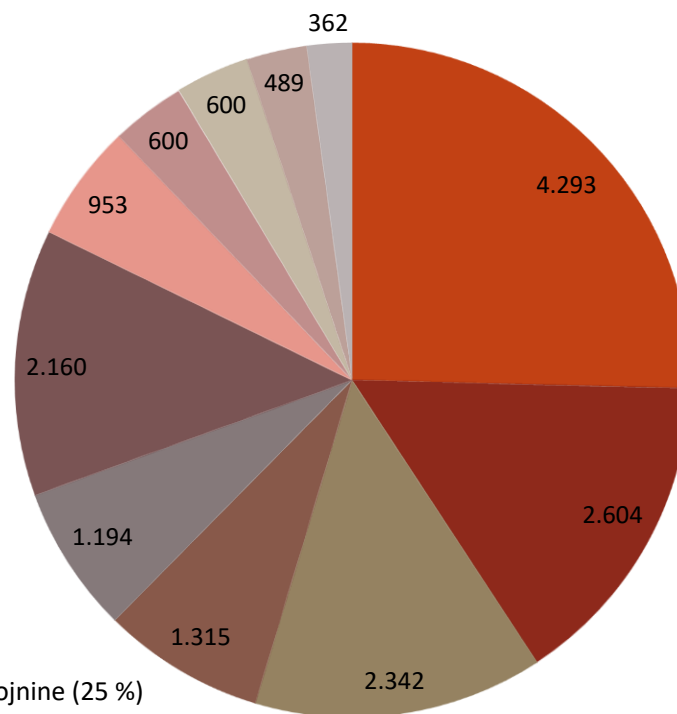
Slika I.1.d: ODHODKI KONSOLIDIRANE GLOBALNE BILANCE JAVNEGA FINANCIRANJA

Poraba javnofinančnih sredstev

- Prispevki za socialno varnost (31 %)
- DDV (18 %)
- Dohodnina (12 %)
- Trošarine (9 %)
- Drugi prihodki (12 %)
- Sredstva iz EU (7 %)
- Primanjkljaj (6 %)
- Davek od doh. pravnih oseb (3 %)
- Davki na premoženje (2 %)

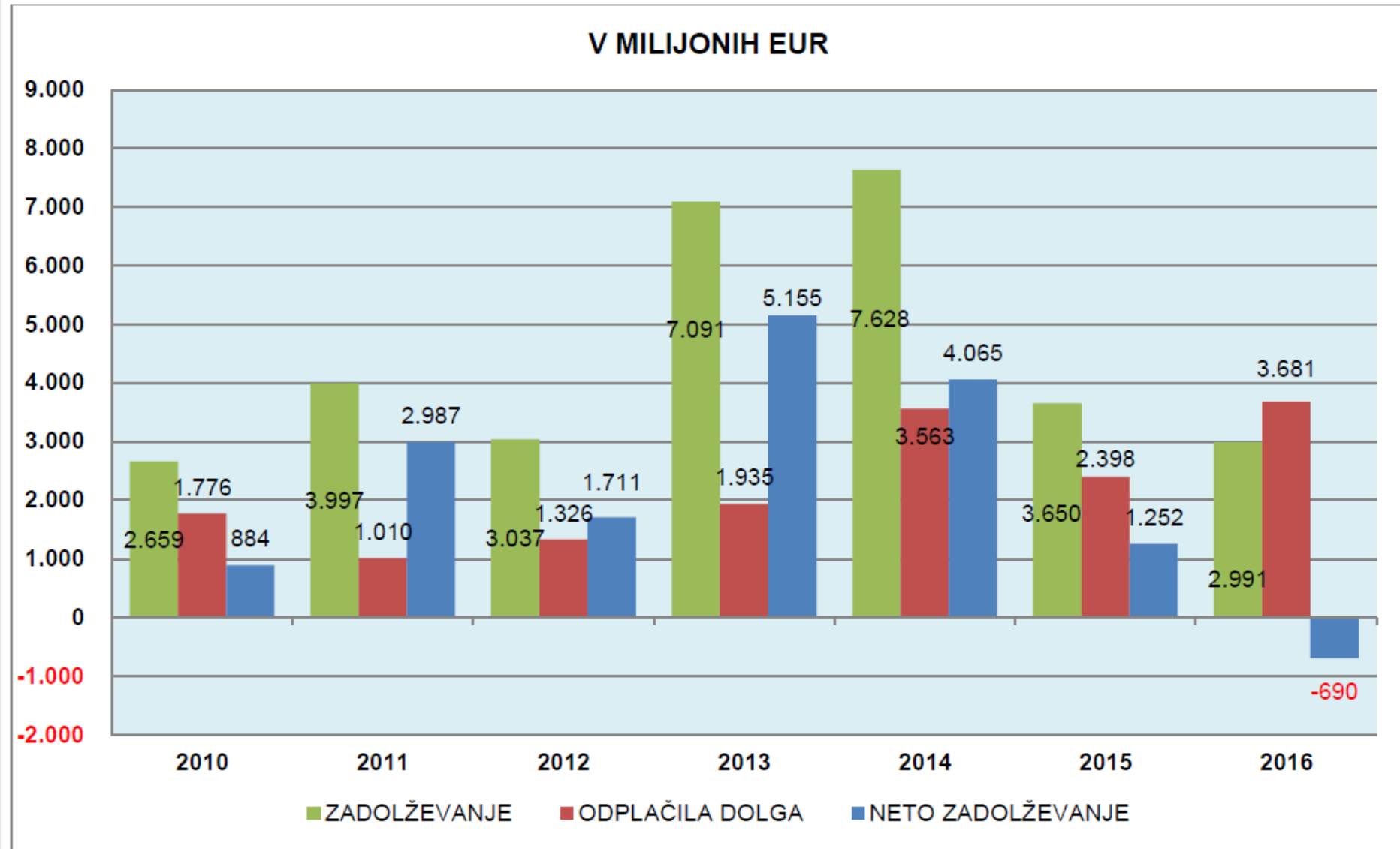

- Pokojnine (25 %)
- Socialna zaščita (15 %)
- Zdravstvo (14 %)
- Gospodarske dejavnosti (8 %)
- Druge storitve javne uprave (7 %)
- Izobraževanje (13 %)
- Servisiranje javnega dolga (6 %)
- Šport, kultura, religija (4 %)
- Javni red in varnost (4 %)
- Okolje in prostor (3 %)
- Obramba (2 %)

Javni dolg

- Proračun – načrtovani izdatki vladnih programov in pričakovani davčni prihodki
 - $G < T \Rightarrow$ proračunski presežek
 - $G = T \Rightarrow$ uravnotežen proračun
 - $G > T \Rightarrow$ proračunski primanjkljaj
- Sposojanje s strani vlade - obveznice
- Vladni dolg – vsota nakopičenih vladnih primanjkljajev

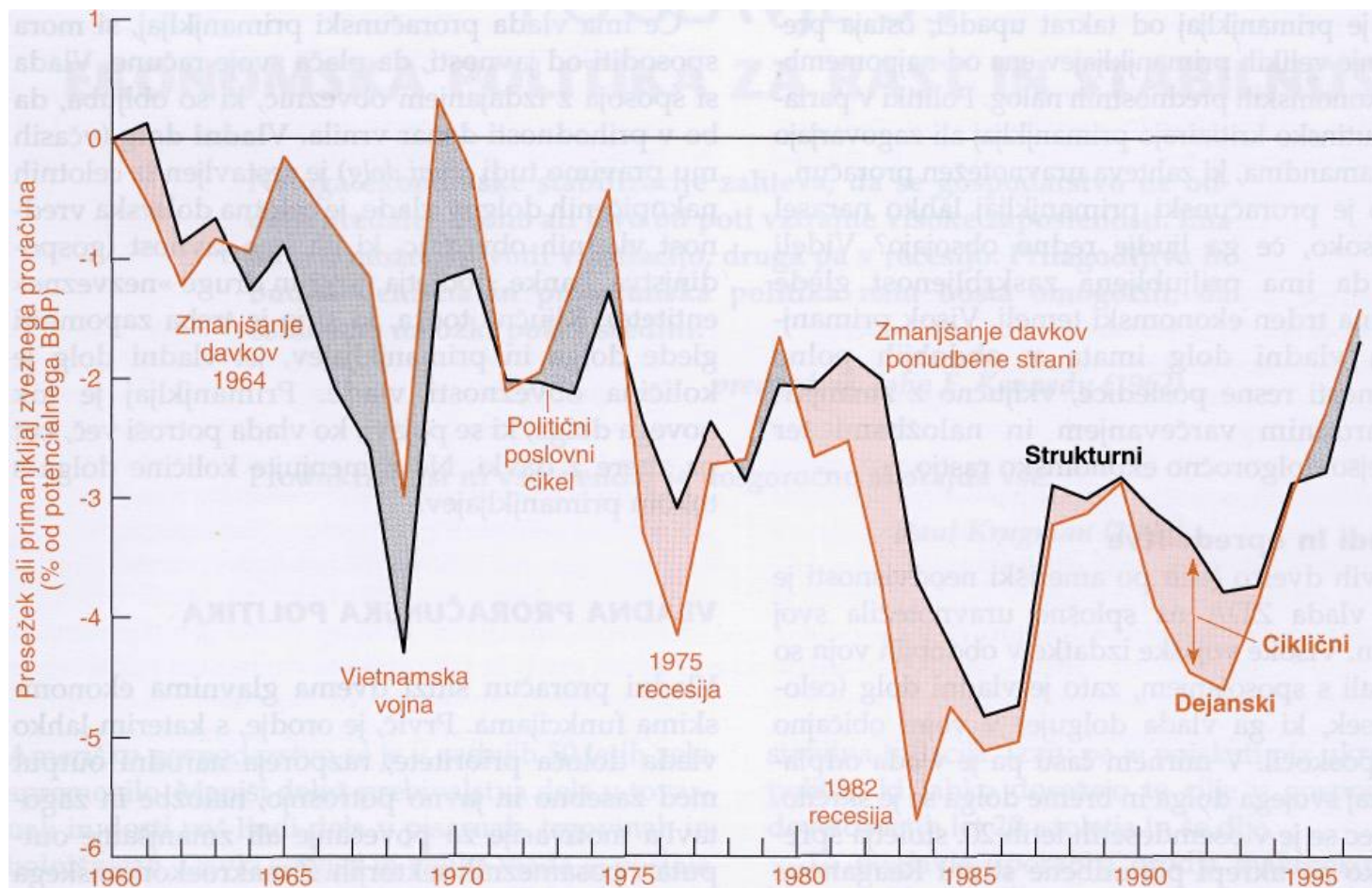
Slika 1.1.e: ZADOLŽEVANJE IN ODPLAČILA DOLGA KONSOLIDIRANE GLOBALNE BILANCE JAVNEGA FINANCIRANJA

Proračunska politika

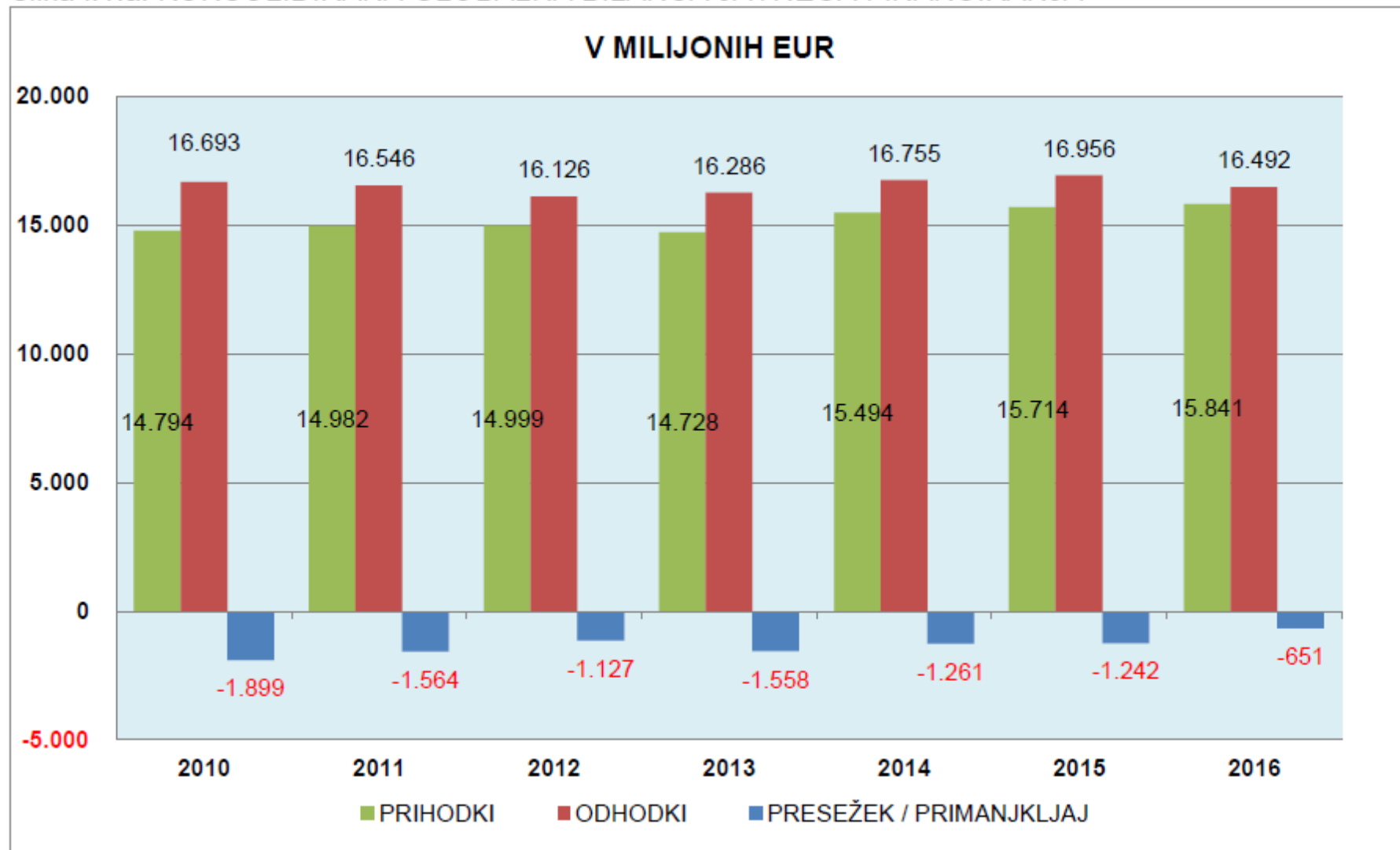
- *Določanje izdatkov in davkov tako, da prispevajo k doseganju makroekonomskih ciljev*
- Dejanski proračun
- Strukturni proračun
- Ciklični proračun
- Proračun : globalna bilanca javnega financiranja

Strukturni, dejanski in ciklični primanjkljaj

Konsolidirana globalna bilanca JF (mio EUR)

Slika I.1.a: KONSOLIDIRANA GLOBALNA BILANCA JAVNEGA FINANCIRANJA

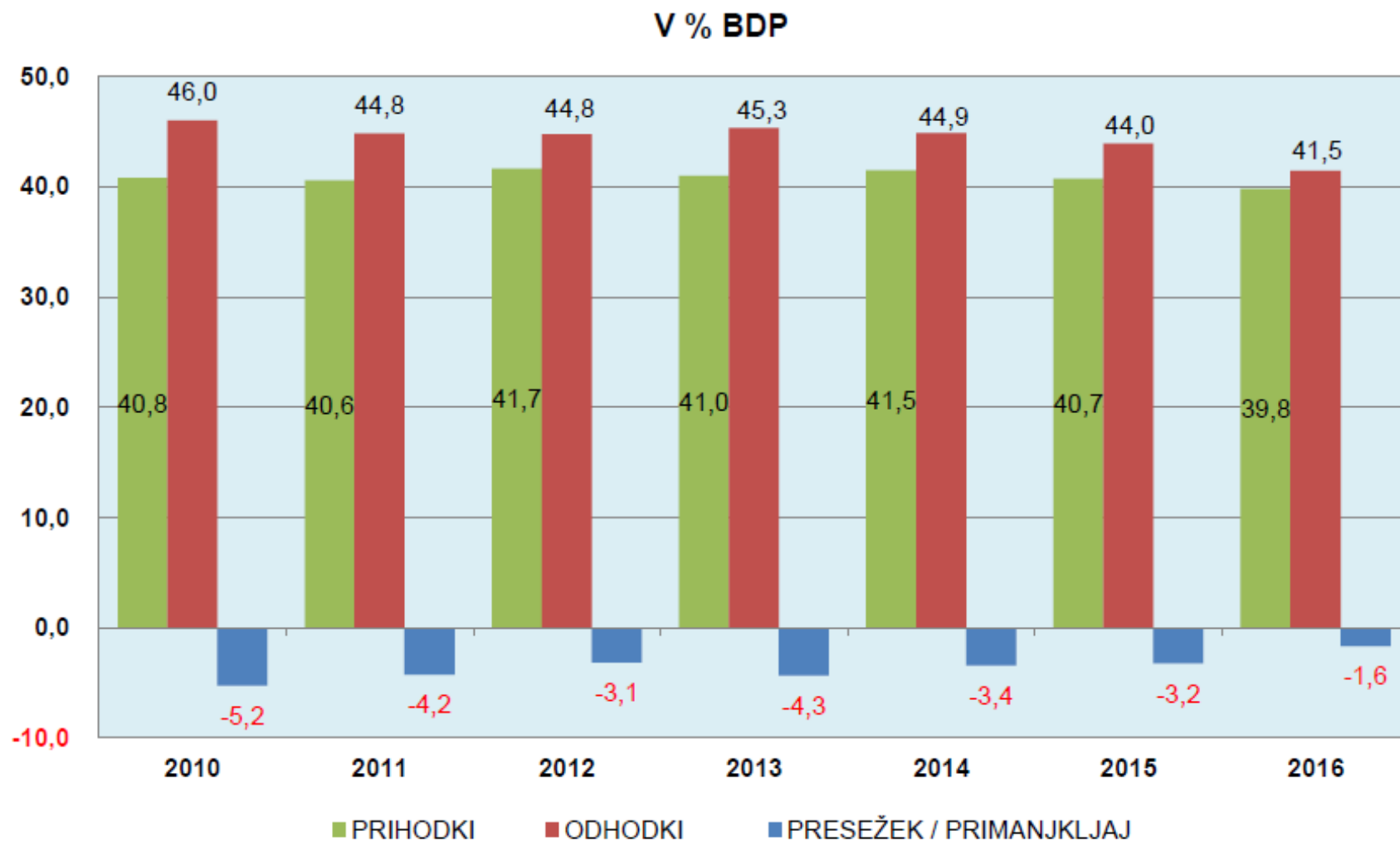

KONSOLIDIRANA GLOBALNA BILANCA JAVNEGA FINANCIRANJA 2021

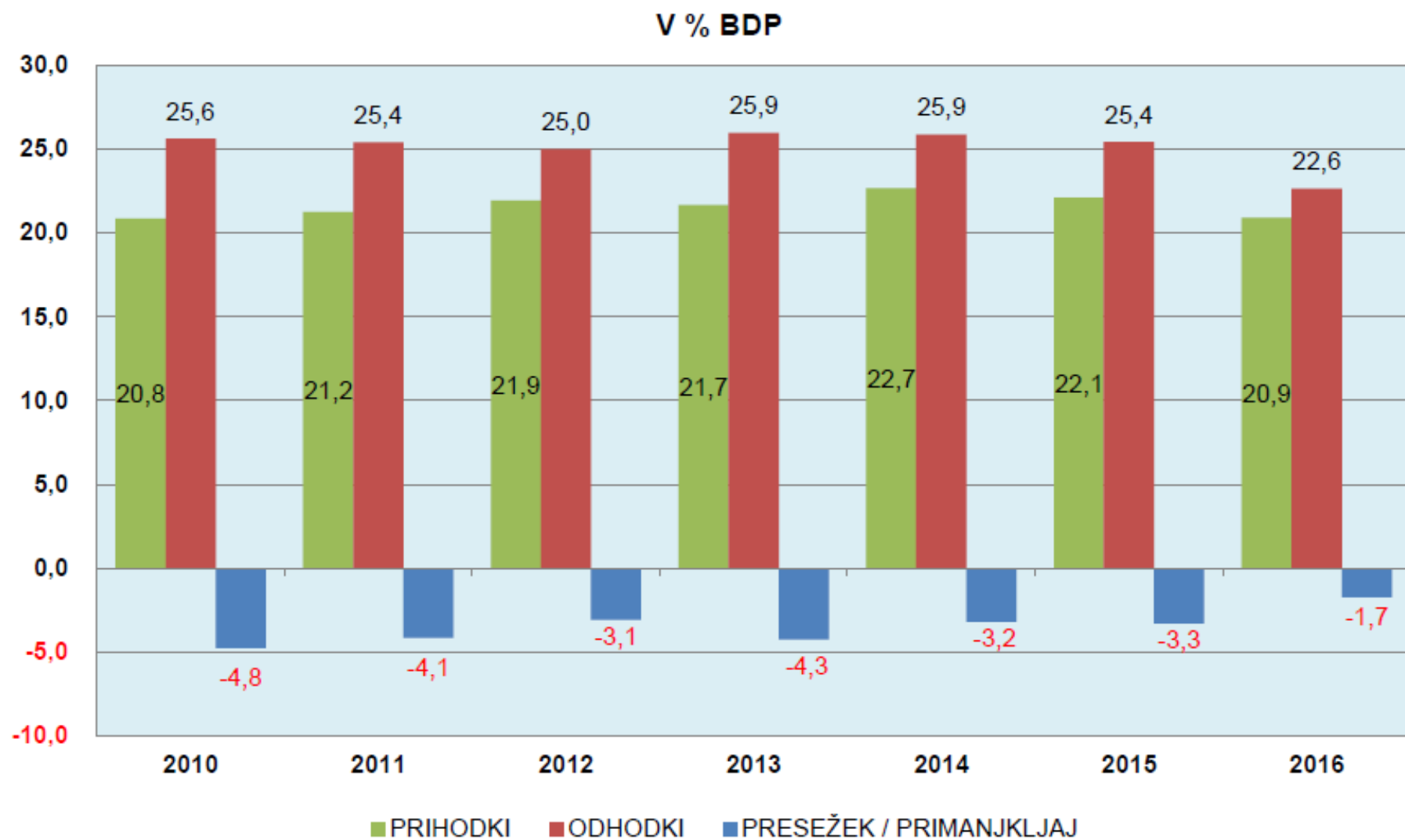
- Skupaj prihodki: 21.382.203.244
- Skupaj odhodki: 24.296.800.241
- III. PRESEŽEK (PRIMANJKLJAJ): -2.914.596.996 (-13,6%)

Konsolidirana globalna bilanca JF (% BDP)

Slika I.1.b: KONSOLIDIRANA GLOBALNA BILANCA JAVNEGA FINANCIRANJA

Slika I.2.b: DRŽAVNI PRORAČUN

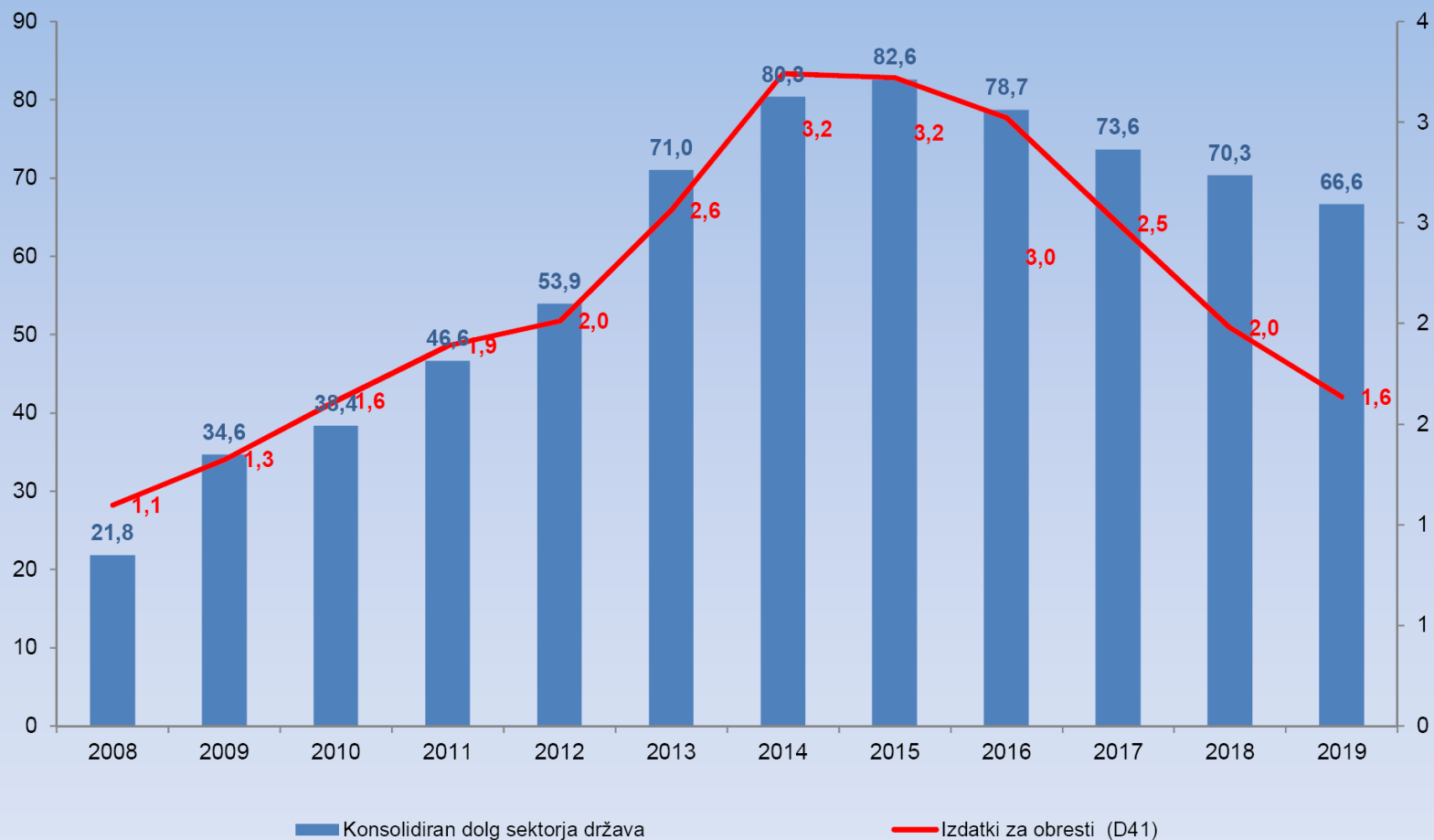

Pokrivanje primanjkljaja oz. dolga

- Prodaja državnega premoženja
- Zadolževanje doma
- Zadolževanje v tujini
- Povečevanje količine denarja

Dolg DP v Sloveniji

Konsolidiran dolg sektorja država

Ekonomski učinki primanjkljajev in dolga

- Kratek rok: **učinek izrinjanja** (crowding out)
 - povečanje $(G-T) \Rightarrow P, BDP \uparrow \Rightarrow i \uparrow \Rightarrow$ padec naložb
 - Ali drugače:

$$Y \equiv C + I + G$$

$$Y \equiv C + S + T$$

$$I - S \equiv T - G$$

$$G \uparrow \Rightarrow I \downarrow$$

- Strukturni primanjkljaj lahko izrine privatne investicije – a ne v recesiji!
- Ozadje: večje varčevanje v javnih vrednostnih papirjih

Dejavniki stopnje izrivanja

- reakcija finančnih trgov in denarne politike
- mednarodne povezave, devizni tečaji
- determinante naložb in varčevalno obnašanje
- način financiranja primanjkljaja
- pričakovanja

Empirični podatki: če nismo v globoki recesiji je verjetnost izrivanja zaradi strukturnega primanjkljaja zelo velika

- grafična ponazoritev (IS-LM, AD)

Dolgoročni učinek dolga

- Zunanji dolg – dolg do tujcev

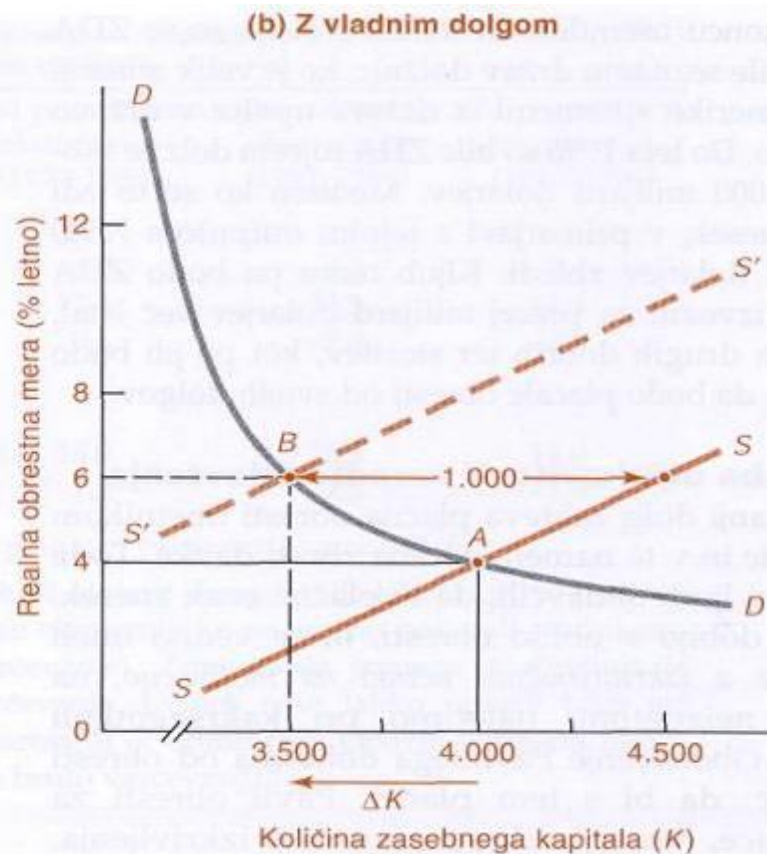
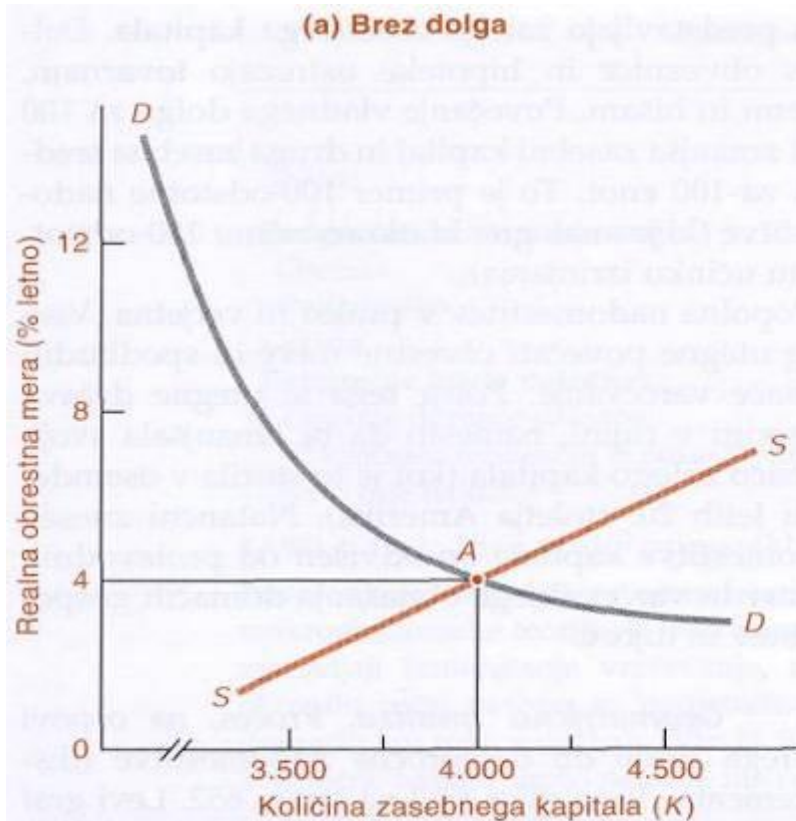
Za odplačilo je potreben presežek trgovinske bilance

- Notranji dolg – dolg države svojim državljanom, lastnikom obveznic.

Za plačila obresti na obveznice so potrebni davki

Breme dolga

- a) Davki za plačila imetnikom obveznic $\Rightarrow$ izkrivljajoči učinki na motivacijo
- b) Nadomestitev (izrivanje) kapitala:
Kopičenje javnega dolga izriva zasebni kapital.

Dolg in rast

- Vladni dolg zmanjša rast potencialnega outputa:
 - izrine oz. nadomesti zasebni kapital
 - obdavčenje povzroči neučinkovitost in padec potrošnje

